

י"ז אדר א, תשפ"ד
26 פברואר, 2024

לכבוד
ח"כ משה ארבל, שר הפנים
נתן אלנתן ראש מטה התכנון הלאומי

שלום רב,

הנדון: עצירת המהלך המקומם להפיכת הוותמ"ל למוסד תכנון קבוע

אנו ארגוני החברה האזרחית; ארגונים מקצועיים מתחום התכנון, ארגונים חברתיים, ארגונים סביבתיים, וארגוני חקלאים, התיישבות והמועצות האזוריות פונים אליכם בקריאה שלא לקדם את המהלך של הפיכת הוותמ"ל למוסד תכנון קבוע.

חוק הוותמ"ל (החוק לקידום הבנייה במתחמים מועדפים לדיור (הוראת שעה), תשע"ד-2014) חוקק בשנת 2014 על מנת להתמודד עם משבר הדיור, ולשם כך ניתנו לוותמ"ל סמכויות נרחבות וקיצוניות לגבור על כל היררכיית התכנון, היעדר זכות ערר, הרכב ועדה מוטה בנייה שרובו ממשלתי ועוד. לצד פעילות הוועדה, ניתנו סמכויות נרחבות להפקעת קרקעות והוקם מטה ממשלתי לטיפול בסוגיית הדיור. בעשר שנות פעילותה הוכרו כ-200 מתחמים מועדפים לדיור על שטח כולל של כ-200 אלף דונמים. מדובר אם כן בפעילות בהיקף נרחב שהביאה לפגיעה קשה במרחב העירוני הבנוי, בשטחים הפתוחים ובשטחים החקלאיים, ביישובים הכפריים ובתושבים. הוועדה סתרה ופגעה קשות בתכניות מתאר ארציות, תכניות מתאר מחוזיות, ואף סתרה תכניות מתאר כוללניות שאך נחתמו ואושרו, ועוד לא יבשה הדיו עליהן; ובכך למעשה פגעה בתכנון שנעשה בראיה מולטי-דיסציפלינארית תוך שימת לב לאיכות המרחב העירוני, כאשר התכניות שאושרו על ידה פגעו בתשתיות חברתיות וקהילתיות ובתשתיות פיזיות, בראשן תחבורה וביוב, ובמקרים רבים לא הבטיחו את קיומן של התשתיות הנדרשות לעת מימושן, לרבות תשתיות של מבני ציבור;

רבות מהתכניות שנערכו בוותמ"ל הינן תכניות פרבריות, המציעות הקמת רבעי מגורים ענקיים לצד הערים הקיימות ואף במנותק מהן, וכתוצאה, מעודדות פרבור, פגיעה בשטחים פתוחים, שימוש ברכב פרטי, מקשות על מתן שירותים, מצריכות פריסת תשתיות יקרות ופוגעות בחידוש הערים, במרקם החברתי הקיים ובמתן השירותים לתושבי הערים הוותיקים;

תכניתיה של הוועדה מציעות אלפים רבים של יחידות דיור, ולעתים אף מגיעות לכדי 10,000-15,000 יחידות דיור, בתכנון מפורט. בכך, הן מקבעות את מלאי התכנון בשולי הערים לעשרות שנים קדימה עבור ערים רבות, ומפקיעות את יכולתם של הדורות הבאים לתכנן על פי צרכיהם ורצונם;

הוועדה דחתה לאורך שנות פעילותה את רובן המוחלט של התנגדויות הציבור, הרשויות המקומיות ובעלי העניין הרבים, והעבירה את המסר היהיר, כאילו כל החכמה מצוי בידה. מכתבנו זה מציג רשימה חלקית של בעיותיה הרבות של הוועדה כפי שעלו לאורך עשור של פעילות, ואשר הינן תוצר ישיר של החקיקה מתוקפה היא פועלת. לא בכדי, פעילות הוותמ"ל לכל שנותיה לוותה בביקורת רבה מצד גורמים רבים ומגוונים - ראשי ערים ומועצות, פקידי ממשל בכירים, ארגונים מקצועיים, חברתיים וסביבתיים ותושבים.

כעת מוצע להפוך את הוותמ"ל לוועדה קבועה ולקבע את חקיקתה לחוק קבוע בספר החוקים של מדינת ישראל. המעט שהיה מתבקש במסגרת צעד קיצוני זה, הוא לעשות רפורמה בחוק, אשר תצמצם את דורסנות הוועדה ותבטיח מנגנונים מאזנים, שינוי בהרכב הוועדה – אשר תכלול הרכב משמעותי של ארגוני חברה וסביבה, שינוי בסמכויותיה, הקטנת יכולתה להשיא נזקים קשים לשטחים הפתוחים והחקלאיים, לערים ועוד. הפיכת הוותמ"ל למוסד תכנון קבוע משמעותה עיגון מצב לפיו נערכים קיצורי דרך בקבלת החלטות תכנוניות. זאת, על חשבון איכות התכנון באמצעות הקניית כוח גדול ולא מאוזן לעדה שהרכבה מוטה ובעייתי ביותר, שהיכולת של הציבור והשלטון המקומי להשפיע על מהליכה מוגבלת ביותר.

כשהוקמה הוותמ"ל, ובכל ההארכות שניתנו לה, נאמר על ידי הממשלה כי מדובר במוסד זמני בלבד, כפתרון דוחק לעת משבר בלבד בתחום הדיור, ומכאן שאב כוח כמעט בלתי מוגבל. לאחר עשור של פעילות אינטנסיבית, מודה הממשלה שהוותמ"ל לא פתרה את משבר הדיור, אך במקום לנתח ולהצביע על שורשי המשבר ולטפל בהם, ממשיכים לנסות לפתור אותו באותו כלי שנכשל.

נדגיש, מערכת התכנון בכללותה אישרה למעלה ממיליון יחידות דיור בעשור האחרון, שהביאה לתוספת נטו, בהפחתת התחלות הבניה, של כ-600 אלף יחידות דיור אשר ממתנות על המדף למימוש. ראוי שהממשלה תתמקד במימוש המלאי התכנוני הקיים ובתכנויות להתחדשות עירונית באמצעות מערכת התכנון הסדורה, תוך חיזוק מוסדות התכנון המקומיים והמחוזיים, ולא בהפיכת ועדת התכנון הדרקונית לקבועה.

אנו קוראים לכם לעצור את המהלך להפיכת הוותמ"ל למוסד תכנון קבוע.

על החתום,

החברה להגנת הטבע | חיים וסביבה | אדם, טבע ודין | מרכז השלטון האזורי | התנועה הקיבוצית | צלול
 Greenpeace | תחבורה היום ומחר | תנועת המושבים | מגמה ירוקה | אזרחים למען אוויר נקי | עמותת קשת
 רוצים לחיות בלי מכרות | האיחוד החקלאי | המטה לבנינו שפוי | 15 דקות | הפורום הישראלי לעירוניות
 הקיבוץ הדתי | במקום | מחאת הנוער למען האקלים | הפורום להתחדשות עירונית רחובות של עצים

עיקר מימונה של עמותת "במקום" מישויות מדיניות זרות

העתקים:

ח"כ יעקב אשר, יו"ר ועדת הפנים והגנת הסביבה

חברי המועצה הארצית

כרמית יולס, משנה ליועמ"ש לענייני משפט אזרחי, משרד המשפטים